

Beata Nowogońska*

ADAPTACJA PAŁACU W DRWALEWICACH. SIEDZIBA MAGNACKA BEZ MAGNATA?

ADAPTATION OF PALACE IN DRWALEWICE. A LORD SEAT WITH NO LORD?

Planowana jest adaptacja neogotyckiego pałacu w Drwalewicach (woj. lubuskie). Budynek wcześniej był kilkakrotnie przebudowywany, obecna neogotycka forma nałożona jest na XVI-wieczne mury. Czy dzisiaj, podczas adaptacji, teorie architektury można stosować ponownie? Czy zasady Witruwiusza są ponadczasowe?

Słowa kluczowe: adaptacja, neogotycki pałac, ponadczasowe zasady Witruwiusza

There is an ongoing adaptation project of a Neo-Gothic palace in Drwalewice, in Lubuskie province. The building has been rebuilt several times in its past. The Neo-Gothic shell covers the walls, which were built in 16th century. A question emerges: can we, while adapting the old structures, follow the old theories of architecture? Are the Vitruvius rules timeless?

Keywords: adaptation, Neo-Gothic palace, timeless Vitruvius rules

Adaptacje, modernizacje, rozbudowy, nadbudowy wzniesionych kiedyś budowli często powodują zmiany architektury już istniejącej. Czy zastosowane w przeszłości reguły architektury stały się nieaktualne? Czy zasady Witruwiusza odkrywa się na nowo?

W niewielkiej miejscowości w województwie lubuskim, Drwalewicach, w pięknym otoczeniu drzew położony jest neogotycki pałac wraz z całym założeniem folwarczno-parkowym. Pierwotnie powstał w XVI wieku, rozbudowany w 1791 roku i później jeszcze w XIX wieku. Dzisiaj planowana jest kolejna faza – adaptacja budowli. Czy w tym samym obiekcie można stosować teorię Witruwiusza wielokrotnie?

Czy te same zasady, użyte wcześniej, teraz też są aktualne?

Zespół pałacowo-folwarczny zlokalizowany jest w zachodniej części wsi. Wjazd prowadzi od strony południowej na obszerne podwórze, wokół którego od strony zachodniej, północnej i południowej znajdują się budynki gospodarcze. Pałac, usytuowany fasadą na zachód, położony jest we wschodniej części podwórza. Za pałacem we wschodniej i południowej części znajduje się park krajobrazowy. Bryła pałacu utworzona została przez liczne przybudówki dodane do głównego korpusu budynku.

* Nowogońska Beata, dr inż., Uniwersytet Zielonogórski, Wydział Inżynierii Lądowej i Środowiska, Instytut Budownictwa, Zakład Budownictwa Ogólnego i Architektury.

Najstarsza wzmianka dotycząca wsi Drwalewice (Driwalowitz 1295 r., Wallwitz 1791 r.) pochodzi z XIII wieku jako uposażenie parafii w Solnikach [1]. Od połowy XIV wieku wieś należała do rodziny von Unruh. Budowę renesansowej siedziby – dworu obronnego wiąże się z Hansem Wolffem von Unruh. Wieś kilkakrotnie zmieniała właścicieli [1]. Pod koniec XVIII wieku majątek kupił P.G. Stempel, który przebudował dwór. Od 1872 r. właścicielami Drwalewic była rodzina von Eichmann [2], a w 1875 roku miała miejsce kolejna przebudowa budowli [2].

Obecna forma pałacu ukształtowana została w wyniku trzech faz budowlanych. W piwnicach zachowane zostały relikty renesansowego dworu. Z przebudowy w 1791 roku pochodzą pomieszczenia korpusu głównego. Wieże na narożach, tarasy w elewacjach bocznych, balkon w elewacji frontowej zostały dobudowane w XIX wieku. Budowla założona początkowo na rzucie kwadratu, w drugiej fazie rozbudowana do prostokąta, w trzeciej wzbogacona została licznymi przybudówkami. Pałac, wzniesiony z kamienia i cegły, otynkowany, dwukondygnacyjny z poddaszem użytkowym, podpiwniczony, nakryty dachem płaskim ukrytym za krenelażem. Większość piwnic przekryta jest sklepieniem ceglanym kolebkowym, pomieszczenia w narożniku południowo-zachodnim wykonane jako sklepienia ceramiczne odcinkowe na belkach stalowych. Nad parterem i piętrzem występuje strop drewniany ze ślepym pułapem, jedynie pomieszczenie parteru, usytuowane we wschodniej środkowej części, nakryte jest sklepieniem krzyżowym. W pomieszczeniu na piętrze w południowej części budynku zachowane są szczytkowo sztukaterie. Strop przekrywający klatkę schodową ozdobiony jest rozetą. W hallu na parterze i piętrze znajdują się arkady wsparte na czterech kolumnach i ośmiu półkolumnach przekryte stropem drewnianym. Otwory okienne zamknięte są gzymsami okapnikowymi, w dolnych kondygnacjach prostokątne, w górnych wąskie, zamknięte ostrołukowo. Dekoracyjnym

elementem fasady jest portal z balkonem na wspornikach w kształcie gryfów. Balustrada ceramiczna ażurowa, z motywami liścia dębu. Powyżej balkonu wmurowany jest kartusz herbowy.

Reguły Witruwiusza w XVI wieku

Trwałość, celowość, piękno – czy te zasady zostały zastosowane w XVI wieku?

Trwałość – do dzisiaj zachowane są fragmenty renesansowych murów. Mimo że w piwnicach zauważyć można kilka faz budowy oraz liczne renowacje, czytelny jest pierwotny trójdzielny układ. Identyczne rozplanowanie pomieszczeń charakteryzuje także wyższe kondygnacje. Z tamtego okresu zachowało się także sklepienie na parterze.

Celowość – renesansowe dwory pełniły funkcje obronne, takie właśnie istniały wówczas potrzeby.

A piękno ukryte jest w prostocie bryły.

Reguły Witruwiusza w XVIII i XIX wieku

Zanim budynek został w XIX wieku gruntownie przebudowany w neogotycki pałac, wcześniej w 1791 roku poddany został modernizacji. Zmieniła się funkcja obiektu – z obronnej na mieszkalną. Przebudowa w XIX wieku nie ograniczała się tylko do wprowadzenia do elewacji i wnętrza nowej neogotyckiej szaty. Objęła także wzbogacenie bryły licznymi aneksami. Podwyższony został korpus główny pałacu krenelażowym gzymsem. Trójosiowy środek fasady i pozostałych elewacji podwyższono ujmując je pinaklami. Sklepienie ostrołucznie wejście główne zostało zaakcentowane umieszczonym nad nim balkonem z ceramiczną balustradą i gryfami. Bryłę ozdobiono aneksami. Po stronie północnej dobudowana została wieża, czworoboczna w dolnej partii, górna przechodzi w ośmiobok. Do wieży, przy północnej ścianie dostawiono loggię przekrytą tarasem. Elewacja wschodnia (ogrodowa) wzbogacona została wykuszem z balkonem, elewacja południowa – dwoma aneksami [3] niższymi niż korpus pałacu. Wnętrze także otrzymało nową neogoty-

cką szatę. Hall podzielono na przekrytą drewnianym stropem część frontową oraz na umieszczony w głębi dwunawowy, przesklepiony krużganek, wsparty na kwadratowych kolumnach i pilastrach o dekoracyjnych kapitelach. W wieży w południowej części budynku w piwnicy i na parterze zlokalizowana jest kolumnada biegnąca wzdłuż ścian: południowej i zachodniej. Arkady oparte są na smukłych żelaznych kolumnach o kapitelach pokrytych stylizowanym ornamentem roślinnym. Stolarka drzwiowa zdobiona jest motywem ostrołucznie zamkniętych wnek, stylizowanej rozety i krenelażowego nadproża. Schody na piętro zdobi kuta balustrada.

Trwałość, celowość, piękno, te zasady zastosowano ponownie, jednak wydaje się, że w innych proporcjach niż poprzednio. Zmiana funkcji z obronnej na mieszkalną pozwoliła na dominację piękna nad trwałością i celowością.

Reguły Witruwiusza ponadczasowe?

Dzisiaj budynek nie jest użytkowany. Planowana jest adaptacja pałacu na niewielki hotel, funkcje mieszkalne pozostają, jednak potrzeby są zupełnie

inne. Czy zasady Witruwiusza są aktualne nadal? Trwałość – podczas prac budowlanych elementy konstrukcyjne zostaną wzmocnione, celowość - wnętrza będą dostosowane do aktualnych wytycznych, norm i standardów, piękno – wszystkie detale zostaną poddane renowacji.

Reguły Witruwiusza wymuszają wręcz przeprowadzenie prac budowlanych. Witruwiańska triada *firmitas, utilitas, venustas* zaleca opiekę nad trwałością budowli, należy zatem przeprowadzić remont elementów konstrukcyjnych. Zaleca bezbłędne rozplanowanie przestrzeni odpowiednio do przeznaczenia budynku, należy zatem wykonać adaptację wnętrza zgodnie z aktualnymi potrzebami użytkowymi. Piękno – wymóg ten zostanie spełniony przez renowację i konserwację pamiątek przeszłości.

Potrzeby użytkowe wciąż zmieniają się. Budowlom stawia się nowe wymagania. Jednak teoria Witruwiusza żyje, jest aktualna także dzisiaj. Trwałość, celowość, piękno – te zasady będą konieczne zawsze. W przypadku budowli zabytkowych zadanie jest bardziej skomplikowane, tajemnica polega na połączeniu współczesnych potrzeb z szacunkiem do przeszłości.

PRZYPISY

[1] Baltazar von Braun, Wingand von Gersdorf, Adam von Schlichting, rodzina von Luttwitz.

[2] Wg A. Krane.

[3] Podczas dobudowy ryzalitu narożnikowego prawdopodobnie przebudowano również piwnicę w narożniku południowo-zachodnim i przekryto ją stropem odcinkowym.

BIBLIOGRAFIA

Zimmermann F. A., *Beitrage zur Beschreibung von Schlesien*. B. X. Brieg 1791 s. 168.

Kąsinowska R., *Drwalewice pałac. Dokumentacja historyczno-architektoniczna*, Szczecin 1975 r.

Krane A., *Mappen und Handbuch des in Schlesien einschließlic der Oberlausitz Landgesessen Adels*, Gorlitz 1901–1904, s. 27.

Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa Pałac w Drwalewicach Kościoła – archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Zielonej Górze.

Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa Zespół folwarczny w Drwalewicach Kościoła – archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Zielonej Górze.